

Original Research

Analysis of Civil Participation of Bakhtiari Women (Facilitators and Inhibitors)

Ahmad Hajarian¹

¹. Postdoctoral Researcher, University of Isfahan, Isfahan, Iran (Corresponding Author)

a.hajarian@ltr.ui.ac.ir

Background and Purpose

Based on the available information within the examined society, it is evident that Bakhtiari women encounter numerous challenges in various domains when it comes to their level of civil partnership, in contrast to the Kurdish, Baloch, and Turkish ethnic groups. Despite the presence of positive cultural markers, such as increased levels of education, it is evident that there exists a substantial gap in women's involvement within many social domains, including both formal and informal spheres.

The current issue at hand relates to the recent decades, during which there has been a simultaneous transformation of the political system following the Islamic revolution and a shift in political leaders' perspectives regarding women's involvement in civil affairs. Despite the social and political advancements, such as the implementation of development programs and the notable increase in educational attainment in Kurdistan, as well as the rise in women's political engagement in this region, available evidence and indications suggest that civil partnership, particularly in relation to overall participation, has not experienced significant growth (Romina & Sadeghi, 2015). Consequently, a comprehensive and satisfactory portrayal of the situation is lacking for observers.

Based on the aforementioned introduction and the existing body of research in the domain of women's civil partnership, which predominantly adopts a quantitative methodology and relies on stakeholder perspectives, it is deemed necessary to undertake a qualitative study among Bakhtiari women that incorporates the insights and expertise of relevant professionals. Consequently, this study aims to present a framework for the civic engagement of Bakhtiari women based on the perspectives of experts and professionals. Consequently, this study aims to answer the question,

"What are the contributing factors in the development of Bakhtiari women's civil partnership?"

Method

The present investigation is a fundamental inquiry characterized by its qualitative approach and utilization of the thematic analysis method. The process of data collection was conducted in the year 2022. The duration of the interview ranged from 20 to 45 minutes. During the interview, inquiries were made regarding the presence of ethnic social stratifications and the level of Bakhtiari women's involvement in civil society.

The target population is comprised of politically and socially prominent Bakhtiari women. In other words, they appear to have more and broader knowledge about the topic of the study. Professors of higher education are among them. The participants were selected using a purposive sampling method.

In-depth, semi-structured interviews with 12 specialized academics of Shahrekord University provided the research data. Of these 12 participants, 9 participants were women, 3 participants were males, 10 participants held doctoral degrees while 2 participants held master's degrees. Due to the data saturation reached by in-depth analysis, the sufficiency of the obtained codes, and the absence of new codes in subsequent interviews, the code extraction was discontinued. In fact, the interview is the primary research method. By coding these interviews, analyzing each one, and using purposive sampling and introduction of the next expert by each interviewee, we proceeded to the next participant. This procedure served as the premise for selecting the next expert, and by achieving the desired outcomes, the interview was concluded.

Results

The data collected from the interviews were analyzed using the thematic analysis approach, wherein the primary themes were determined in order to examine the civil partnership of Bakhtiari women. A comprehensive examination of the data through thematic analysis resulted in the identification of a total of 26 fundamental concepts that serve as the basis of the study model. As organizational themes for the research problem, these concepts have been categorized into seven groups: contextual factors, motivational factors, responsibility, justice and equality, cultural factors, and management factors.

- The contextual factors covered various concepts, including age, marital status, economic and well-being status, as well as kinship and clan ties.
- Motivational factors included various concepts, including understanding and empathy, upward social mobility, confidence, and the influence of exemplary individuals (role modelling).

- The theme of responsibility includes various interconnected concepts, such as a deep sense of belonging, firm faith and understanding, and heightened awareness.
- The theme of social status encompasses multiple factors, including education, the stability of one's residence, social position, and the breadth of one's social ties.
- The concept of justice included concepts like meritocracy, socialization beyond gender, equitable distribution, amount of access, and the absence of class socialization.
- The cultural theme encompasses various elements, including ethnic affinities, religious concepts, and historical and cultural origins.
- The management theme encompasses different concepts, including management methods, futuristic thinking, and the level of development.

Discussion & Conclusion

The significance and sensitivity of women's involvement in fostering the social and economic efforts of local ethnic communities cannot be overstated. The proficiency and aptitude of women in engaging in civil partnerships have the potential to contribute to the progress and elevation of society in the era of knowledge. The objective of the present study was to analyze and reorganize the civic engagement of Bakhtiari women while also investigating the barriers and achievements associated with this phenomenon. This study employed the content analysis methodology and incorporated the perspectives of 12 knowledgeable specialists who have sufficient expertise in the relevant domain. A total of 26 fundamental concepts were selected as the foundation of the study model based on the thematic analysis of the data, which yielded 76 identified basic concepts. The research issue was organized into seven groups: contextual, motivational, responsibility, justice, social situation, cultural, and managerial factors. Paying attention to contextual factors indicates systematic thinking in participation, as participation involves a combination of interconnected processes. Contextual factors refer to the various systems that influence the orientation of civil partnerships. Contextual factors reflect the overall perspective on decision-making positions. They encompass these factors' patterns, relationships, integration, information flow, hierarchy, and positioning. Hence, given its significance, the lack of observed progress in the civic engagement of women from diverse ethnic backgrounds, including the Bakhtiari community, may be attributed, at least in part, to the underlying obstacles within the existing framework that necessitate immediate attention and elimination.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

The current study has been conducted in accordance with the ethical guidelines for conducting research involving human subjects.

Funding: This study received no financial support from the organization or any other person.

Authors' contribution: The corresponding author takes responsibility for authoring the article's written content.

Conflict of interest: The author declared no conflict of interest with any person or organization.

Acknowledgements: The researcher expresses gratitude towards all research participants who have collaborated in the collection of research data.

Data Availability: The data supporting this study cannot be shared and made available due to confidentiality.

References

- King, N., Horrocks, C., & Brooks, J. (2018). Interviews in qualitative research. SAGE Publications Limited.[Lin]
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: Americas Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6: 65-78. [Link]
- Safari, H., Danesh, P., Fakhraei, S. (2020). Sociological Analysis of Gender Gap in Economic Participation (Case Study: Urban Women of East Azarbaijan Province). *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 9 (1), 141-159. [text in persian].[Link]
- Shanker, R. (2014). Measurement of women's political participation at the local level: India experience. *Journal of Rural Development*, 1 (3), 1-8. [Link].
- Rahimi, A., Farajpahlou, H., Osareh, F., & Shahbazi, M. (2018). Developments of research in evaluation of data and information quality in information systems since the year 2000. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 33 (2), 915-944. doi: 10.35050/JIPM010.2018.085. [text in persian].[Link].
- Raeisi, S., Tafazzoli, H., Tohidfam, M., & Taheri, A. (2020). Institutional Barriers to Women's Political Participation in Baluchistan Region. *Woman in Development & Politics*, 18 (2), 313-334. doi: 10.22059/jwdp.2020.282601.1007650. [text in persian]. [Link]
- Roumina, E., & Sadeghi, V. (2015). Investigation of the Effect of Tribalism on Voting Pattern; Case Study: Nourabad Mamasani Township. *Geopolitics Quarterly*, 11 (39), 84-116. [text in persian]. [Link]
- Rodríguez-Hidalgo, A. J., Solera, E., & Calmaestra, J. (2018). Psychological predictors of cyberbullying according to ethnic-cultural origin in adolescents: a national study in Spain. *Journal of cross-cultural psychology*, 49 (10), 1506-1522. [Link].

تحلیل مشارکت مدنی زنان بختیاری (تسهیل کننده‌ها و بازدارنده‌ها)

احمد حجاریان^۱

چکیده	اطلاعات مقاله
مشارکت مدنی اقشار قومیتی در قشربندی رده‌بندی‌های اجتماعی نقش قابل توجهی ایفا می‌کند. در این راستا در پژوهش حاضر سعی شده‌است مشارکت مدنی زنان بختیاری باتوجه به نظریات کارشناسان و متخصصان و خبرگان مطالعه شود. مشارکت مدنی زنان زمینه‌های رشد گسترده‌تر را در فرایند توسعه فراهم کرده و مسایل و مشکلات جوامع در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی را از طریق همیاری و اشتراک مساعی حل می‌کنند. علی‌رغم توسعه و گسترش ابعاد مختلف زمینه‌های اجتماعی، مشارکت مدنی در بین زنان بختیاری هنوز از جایگاه شایسته‌ای برخوردار نیست. در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل مضمون، بسترهای بازآرایی مشارکت مدنی زنان بختیاری شناسایی شدند. پژوهش براساس هدف از نوع کاربردی و از لحاظ ماهیت داده‌ها از نوع کیفی و نمونه آماری ۱۲ تن از زنان بختیاری که در این زمینه تخصص و تجربه کافی داشتند. اطلاعات براساس مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و مطالعه منابع و اسناد جمع آوری شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد از میان ۷۶ شناسایی مفاهیم پایه ۲۶ مفهوم پایه‌ای شناسایی شد که در ۷ دسته مضامین سازمان دهنده (عوامل زمینه‌ای، مشارکت، مسئولیت‌پذیری، عدالت و برابری، موقعیت اجتماعی، عوامل فرهنگی/عوامل مدیریتی) قابل تقسیم‌بندی هستند. نتایج تحلیل‌ها حاکی از این است که باید در بازآرایی و تجدید آرایش عوامل مؤثر بر مشارکت مدنی زنان بختیاری به توانمندسازی آنان و توجه به عدالت در ساختار اجتماعی توجه کرد و لزوم دستیابی به اهداف سیاست‌ها و ساختارهای زمینه‌ای مشارکت اجتماعی را برای زنان توسعه داد.	تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۱۷ نوع مقاله: پژوهشی اصیل واژگان کلیدی مشارکت مدنی، موانع و چالش‌ها، عدالت جنسیتی، زنان بختیاری، تحلیل مضامین

ارجاع به مقاله:

حجاریان، احمد. (۱۴۰۳). تحلیل مشارکت مدنی زنان بختیاری (تسهیل کننده‌ها و بازدارنده‌ها). *مطالعات زن و خانواده*، ۱۲(۲)، ۱۰-۳۷. DOI: 10.22051/jwfs.2024.43421.2969

مقدمه

پدیده مشارکت نخستین رفتار اجتماعی است که از انسان سرزده است (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۵). درحقیقت مشارکت حق انسانی است که به لحاظ غایتی به آزادسازی و اعتماد به خویشتن و از نظر ابزاری به بسیج و نقش آفرینی توده‌های انسانی در فرایند عملی حیات اجتماعی منجر می‌شود (رودگرز^۱، ۲۰۱۸). از آنجا که مشارکت زیربنای جامعه مدنی است، یکی از پایه‌های ضروری در بحث مشارکت، مشارکت مدنی است. درحقیقت مشارکت مدنی را می‌توان به‌عنوان هر نوع تجربه تاریخی دموکراسی با حضور و مداخله افراد، گروه‌ها و نهادهای مدنی مختلف و به‌واسطه عمل به تکلیف شهروندی تعریف کرد (بنت و ورتتر^۲، ۲۰۱۹). همچنین مشارکت مدنی از اصلی‌ترین شاخص‌های توسعه اجتماعی به‌شمار می‌آید. مشارکت مدنی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است به‌گونه‌ای که تمام مسایل مربوط به توسعه از مشارکت مدنی به‌عنوان مفهومی پایه‌ای یاد می‌کنند.

زنان در میان گروه‌های مختلف اجتماعی به‌ویژه در مقایسه با مردان از نظر هویت‌یابی با دشواری‌های عدیده‌ای روبرو هستند (گلدمن^۳ و همکاران، ۲۰۱۹)، به‌ویژه آنکه از منابع لازم برای معنا بخشی تعریف و بازاندیشی در نشانگان خود برخوردار نبوده و عمدتاً منابع هویتی زنان تحت الشعاع جنسیت یا خاستگاه اجتماعی و طبقاتی همسران آن‌ها قرار گرفته و همواره به خاستگاه‌هایی در ارتباط بوده که هژمونی مردانه آن‌را جهت بخشیده است. این موضوع سبب شده زنان از جایگاه مؤثر بودن در مشارکت-های مدنی خود دور شده و در چارچوب محیط خانه و فعالیت‌های متعارف خود محصور و از میدان تعاملاتی گسترده فاصله گرفته باشد (امیری و همکاران، ۱۳۹۹). با آنکه در اغلب نوشتارهای موجود در رابطه با مشارکت مدنی یکی از عوامل مؤثر در این حوزه مسئله جنسیت است ولی در اکثر آنها این مسئله به شکل یکی از شاخص‌های محوری مفهوم‌سازی و فرموله نشده است، به‌همین جهت نمی‌توان شناخت مطلوبی از آن به‌دست آورد. مرور مطالعات تجربی نشان از وجوه آسیب‌زا و مسئله‌مند مشارکت مدنی زنان در عرصه‌های رسمی و غیررسمی و مدنی است (صفری و همکاران، ۱۳۹۶).

نقش زنان در بقا و گسترش نسل ایل و پرورش آن در ساختار ایل بختیاری بسیار قابل توجه است. در واقع، ساختار اجتماعی و سیاسی ایل بختیاری نظام منسجمی است که هسته خانواده به‌واسطه آن به

¹.Rodríguez

².Bennett & McWhorter

³.Goldman

مجموعه ایل مرتبط می‌شود و نیز به مدد این سازمان ایل قادر است وظایف ویژه خود از جمله حفظ امنیت، کوچ و دامداری را انجام دهد. جایگاه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی زن در ایل بختیاری منحصر بفرد است (گلایی و حاجیلو، ۱۳۹۱). زن بختیاری مانند زن شهری در ملاعام از فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی و اقتصادی کناره‌گیری نمی‌کنند. در نتیجه حضور زنان بختیاری در مشارکت‌های مدنی به‌طور جد موضوعی مهم تلقی می‌شود. بر مبنای شواهد موجود در جامعه مورد مطالعه، میزان مشارکت مدنی زنان بختیاری نسبت به اقوام کرد، بلوچ و ترک در عرصه‌های مختلف با مشکلات عدیده‌ای روبروست. در مقوله شاخص‌های فرهنگی و بالاکس شاخص سطح تحصیلات اگر چه آمارهای موجود روند مثبت و رو به رشدی را نشان می‌دهد، اما در سایر عرصه‌ها از جمله ابعاد اجتماعی چه رسمی و چه غیررسمی فاصله زیادی مشاهده می‌شود.

حال مسئله این است که در چند دهه اخیر با تغییر نظام سیاسی پس از انقلاب اسلامی و تغییر دیدگاه دولتمردان سیاسی در رابطه با مشارکت مدنی زنان، اجرای برنامه‌های توسعه، همچنین باتوجه به تحولات اجتماعی و سیاسی، افزایش سطح تحصیلات، بالارفتن آمار تحصیل‌کردگان، افزایش مشارکت سیاسی زنان در این منطقه، شواهد و قرائین نشان می‌دهد که متناسب با ارتقای موارد مذکور، مشارکت مدنی به‌طور خاص و به تبع آن مشارکت به‌طور عام رشد چندانی نکرده است (رومینا و صادقی، ۱۳۹۴) و تصویر مناسبی را به بیننده ارائه نمی‌کند. باتوجه به مقدمه مذکور و باتوجه به پژوهش‌های مختلفی که در زمینه مشارکت مدنی زنان انجام‌شده که اکثراً رویکردی کمی و بهره‌گیری از نظرات ذینفعان داشته است، لذا مطالعه درخور که با روش کیفی و استفاده از آراء و نظرات خبرگان و صاحب‌نظران باشد در بین زنان بختیاری به‌شدت احساس می‌شود، لذا هدف از این مطالعه ارائه الگوی مشارکت مدنی زنان بختیاری با استفاده از نظرات خبرگان و متخصصان است. و در این راستا این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال است که عوامل مؤثر در توسعه مشارکت مدنی زنان بختیاری چیست؟

پیشینه پژوهش

در زمینه مشارکت مدنی زنان پژوهش‌های متعددی در ایران و جهان انجام گرفته است که می‌توان به برخی از آن‌ها اشاره داشت:

قادرزاده و یوسفوند (۱۳۹۱) به بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر در مشارکت مدنی زنان پرداختند. نتایج نشان داد در بین انواع مشارکت مدنی، مشارکت مذهبی غالب بوده و مشارکت نهادی (انجمنی)

در پایین-ترین سطح قرار داشته‌است. همچنین مشارکت مدنی زنان به‌ترتیب اثر رابطه با متغیرهای میزان منابع در دسترس زنان، گستره روابط اجتماعی، اثربخشی اجتماعی، وضع تأهل و سن مربوط است.

کجباف و همکاران (۱۳۹۲) به نقش و جایگاه زن در ایل بختیاری در دوره قاجار از دیدگاه سیاحان اروپایی پرداختند. نتایج نشان داد جایگاه اجتماعی و سیاسی و اقتصادی زنان در دوره قاجار مناسب نبوده و این موضوع در گزارش‌های آنها به‌تصریح آورده شده‌است.

امینی و خسروی (۱۳۸۹) به بررسی موانع و مشکلات مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان در جامعه پرداخت. نتایج بیانگر آن است تجهیز جامعه و افراد آن برای نیل به هدف توسعه ضرورتی انکارناپذیر است و در این میان، حضور فعالانه افراد برای رسیدن به چنین هدفی بسیار مهم است. زنان به‌عنوان نیمی از نیروی انسانی می‌توانند نقشی به‌سزا در توسعه جوامع انسانی ایفا کنند.

رحیمی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی مشارکت سیاسی زنان در ایران و عوامل مؤثر بر آن پرداخته‌اند. نتایج گویای آن است که توانمندسازی و کاهش انسداد اجتماعی ترکیبی از سه مؤلفه آگاهی، توان تصمیم‌گیری و سازمان‌دهی تشکیل شده‌است و اگر به حوزه مشارکت سیاسی زنان تعمیم داده‌شود، مستلزم افزایش آگاهی سیاسی، افزایش توان تصمیم‌گیری و سازمان‌دهی سیاسی زنان است.

آگهی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان بررسی موانع فردی و خانوادگی مشارکت زنان در امور سیاسی و اجتماعی روستا پرداختند. به این نتایج حاکی از آن است که ضعف زنان در امور محوله سیاسی، عدم توانایی در برقراری ارتباط با دیگران، مشکلات و ضعف جسمانی، امور منزل، فعالیت در بخش کشاورزی و دامداری، پذیرش مقام تحت سلطه، نداشتن تجربه در امور سیاسی و اداری و عدم تمایل زنان نسبت به مردان به مدیریت، چالش‌های اصلی مشارکت سیاسی و اجتماعی زنان است.

قادرزاده و رضازاده (۱۳۹۸) به مطالعه تجربه زیسته و درک زنان از مشارکت در نهادهای مدنی پرداختند. بازسازی معنایی تجربه و درک زنان از کنش مدنی بر سیاست حضور و تقدیس کنش‌ورزی زنانه، کارآمدی، ندای درون، برون‌رفت از ملال زندگی، و بسترزدایی فرهنگی از زنانگی بر عوامل آن دلالت دارد.

رئسی (۱۳۹۹) به بررسی موانع نهادی مشارکت سیاسی زنان بلوچ پرداختند. نتایج حاکی از آنست که تنگناهای موجود در رابطه با مشارکت سیاسی زنان بلوچ از جمله: ساختار طبقاتی و سرداری،

روایت‌های قومی مذهبی، ساختار آموزشی، جامعه‌پذیری جنسیتی، خود ناباوری زنان و... از سوی دیگر همچنین به آثار و پیامدهای تنگناها از جمله: مردانه پنداشتن سیاست، ابزاری شدن زنان اشاره کرده‌است. مطالعات و پژوهش‌های متعددی به بررسی ابعاد مختلف مشارکت چه در حوزه کلان و چه در حوزه خرد در ایران انجام شده‌است. بررسی مهم‌ترین نظریات و البته محورهای مورد تأکید پژوهشگران مختلف در دنیا، راهکار مناسبی برای ترسیم نظری و تئوریک این مطالعه و بهره‌مندی از دیدگاه‌های موجود در این حوزه است. آنچه تاکنون به‌طور گسترده به آن توجه شده‌است مباحث مربوط به ابعاد (مشارکت اجتماعی، مشارکت اقتصادی و مانند آن)، موضوع مشارکت و عوامل مرتبط با آن است و در این بین، برخی از صاحب‌نظران داخلی و خارجی به مقوله مشارکت و عوامل تأثیرگذار در آن توجه داشته‌اند. لذا وجه تمایز و نوآوری این تحقیق با سایر مطالعات در استفاده از رویکرد کیفی (تحلیل مضامین) و درصدد اینک دیدگاه یک قومیت خاص (بختیاری) مورد بررسی قرارگیرد، بوده‌است.

ادبیات نظری پژوهش

مشارکت به‌ویژه مشارکت مدنی مفهوم گسترده‌ای است که تحقق عینی آن مستلزم انواع فعالیت‌های فردی یا اجتماعی است. فعالیت‌هایی که بر تصمیم‌گیری و راهبردهای دستگاه‌های اجرایی از سطوح پایین (شهرداری نظام آموزشی) تا سطوح بالاتر (دستگاه‌های عالی و قانون‌گذاری اجرایی و قضایی) تأثیر می‌گذارند (سریع‌القلم، ۱۳۸۹). مشارکت مدنی که در معنای خود دربردارنده انواع کنش‌های فردی و گروهی به‌منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه و تأثیر گذاشتن بر فرآیندهای تصمیم‌گیری مربوط به امور عمومی است.

مشارکت مدنی کنشی است که پیوند و ارتباط محکم با پیش‌زمینه‌ها و انگیزه‌های انسان دارد. برای تأثیرگذاری بر مشارکت مدنی شهروندان، عوامل فردی، اجتماعی و روانی اقتصادی مؤثر هستند (شانکر^۱، ۲۰۱۴). در نتیجه مشارکت مدنی همگام با ویژگی‌های شخصی افراد فرق می‌کند. شخصیت‌های اجتماعی مسلط‌تر و بیرون‌گراتر، از نظر مدنی فعال‌ترند. موقعیت اجتماعی که با میزان تحصیلات، محل سکونت، طبقه و قومیت سنجیده می‌شود به‌طور قابل ملاحظه‌ای در مشارکت مدنی تأثیر می‌گذارد. محیط یا زمینه سیاسی نیز مهم است. از این نظر که فرهنگ سیاسی ممکن است، مشارکت، شکل و یا شکل‌های مشارکت را که مناسب تلقی می‌شود تشویق کند یا برعکس مشوق مشارکت نباشد

^۱. Shaker

(راش، ۱۳۸۷). ولی قدر مسلم این است که مشارکت از جنبه‌های مختلف، چه در نحوه، چه در نوع و چه در علت مشارکت و عدم آن، از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است.

مشارکت مدنی بر دیدگاه‌هایی استوار است که اکثراً بر معیارهای انجمن، بحث مشارکت و در هم تنیدگی آن تکیه دارد. طرح مشارکت مدنی در نزد اندیشمندان متاخر متناسب با قدرت نفوذ و کارکردهای آن رشد فزاینده‌ای به خود گرفته است چنان‌که لرنر^۱ از جامعه جدید به‌عنوان جامعه‌ای مشارکتی نام می‌برد. رابرت پانتام بیش از پیش بر مؤلفه‌های اجتماعی اتصالی و فراگیر مشارکت مدنی پرداخته است به طوری‌که او روابط اجتماعی افراد و تعاملات آنان با یکدیگر را بنیادی‌ترین جز سرمایه اجتماعی معرفی می‌کند و شبکه‌ها را به‌عنوان خاستگاه هنجارهای اعتماد و همیاری مطرح می‌سازد. از نظر پانتام، اشکال مشارکت مدنی را می‌توان به دو شکل زیر مورد مطالعه قرار داد: نخست، نهادی که در برگیرنده عضویت در سازمان‌ها، انجمن‌ها، کلوپ‌ها با فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده در یک زمان و مکان مشخص است و ثانیاً مشارکت غیررسمی که خود در برگیرنده دو نوع است. درگیری اتفاقی: شامل مشارکت در فعالیت‌های گروهی با فواصل نامنظم، مثل همکاری با خیریه‌هایی که در جهت کمک به محرومین و افراد خاص تشکیل می‌شود و مشارکت پایدار: شامل مشارکت قاعده‌مند و فعالیت در گروه‌هایی است که مؤسسه و سازمان نیستند ولی نسبتاً دایم و همیشگی اند.

جفری الکساندر^۲ موضوع مشارکت مدنی را در خلال بحث از نظم اجتماعی و جامعه مدنی مطرح کرده است. جامعه مدنی، بخشی از جامعه است که از هویت و استقلال برخوردار است و علی‌رغم وابستگی به منابع و درون‌دادهایی از حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، سازمان سرزمینی و ساختارها و مناسبات کهن و اولیه، به‌لحاظ تحلیلی و تجربی از حوزه‌های زندگی، سیاسی، اقتصادی و مذهبی متمایز می‌شود.

به اعتقاد هانتینگتون و نلسون^۳ مشارکت مدنی در قالب قومیت‌ها و نژادها از فرایند توسعه اقتصادی و اجتماعی پیروی می‌کند. این فرایند از طریق تحرک قومیتی و کسب منزلت‌های بالاتر طایفه‌ای، توانمندی و قدرت تأثیرگذاری طایفه در فرد ایجاد شده و نگرش نسبت به تصمیم‌گیری‌ها را فراهم می‌کند و زمینه مشارکت مدنی و فعالیت‌های قبیله‌ای و قومی را در بستری خاص افزایش می‌دهد. همچنین فرایند

^۱. Lerner

^۲. Alexander

^۳. Huntington & Nelson

توسعه از طریق یک سازمان که در واقع طایفه‌ای خاص است بر مشارکت اثر گذاشته و احتمال مشارکت-های اجتماعی را بیشتر می‌کند. براین اساس میلبراث نیز در تبیین مشارکت از ۷ عامل عمده از محرک، موقعیت اجتماعی، ویژگی‌های فردی، محیط و شرایط، مهارت و منابع و تعهد نام می‌برد (میلبراث و گونل^۱، ۱۳۸۶).

لرنر^۲ با مطالعه ۶ کشور خاورمیانه درباره گذر از سنت به نوگرایی سخن می‌گوید که بین شهرنشینی، سواد و میزان دسترسی به وسایل ارتباط جمعی و میزان مشارکت مدنی ارتباط وجود دارد به نحوی که طوایف به سمت مدرنیته روی می‌آورند پس از آن سواد و رسانه گسترش و نتیجه آن تغییرات حرکت از جامعه‌ای سنتی به سوی جامعه مشارکتی یا مشارکت جو خواهد بود (لرنر، ۲۰۱۰). پاتنام معتقد است اقامت طولانی در محل سکونت فعلی به منزله شاخصی از ثبات اجتماعی و نداشتن تحرک جغرافیایی شناخت افراد را از یکدیگر بیشتر می‌کند و در نتیجه مشارکت تقویت می‌شود. مطالعات بوم‌نشان می‌دهد افرادی که از ۱۶ سالگی در شهر محل پژوهش اقامت داشته‌اند میزان مشارکت‌های بالاتری داشته‌اند. همچنین گرلی و موریس^۳ معتقدند پایگاه اجتماعی و اقتصادی افراد با شرایط و امکاناتی که فراهم می‌آورد قادر است مستقیم و غیرمستقیم بر میزان مشارکت تأثیر بگذارد بدین معنا که افراد در موقعیت‌های طبقاتی از آموزش‌های متفاوت بهره‌مند می‌شوند و با استفاده از این آموزش‌ها مهارت‌های مشارکتی و انتظارات مشارکتی متفاوتی در گروه‌های طبقاتی مختلف ایجاد می‌کنند (پوتنام، ۱۹۹۵).

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع بنیادی با روش کیفی و بر مبنای روش تحلیل مضامین است. گردآوری اطلاعات در سال ۱۴۰۱ انجام شد. مدت مصاحبه نیز میان ۲۰ تا ۴۵ دقیقه بود. مصاحبه با طرح سؤالاتی در مورد قشریندی‌های اجتماعی قومیتی و همچنین چگونگی مشارکت مدنی زنان بختیاری پرسیده شد.

در این پژوهش، جامعه هدف زنان بختیاری هستند که در حوزه‌های سیاسی و اجتماعی به‌نحوی مشارکت فعالی دارند. به عبارت دیگر درباره موضوع پژوهش به‌نظر می‌رسد از اطلاعات بیشتر و گسترده-

^۱ Milbrath & Lester

^۲ Lerner

^۳ Greeley & Morris

تری برخوردار باشند. از جمله می‌توان به استادان دانشگاه اشاره کرد. از نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب مشارکت‌کنندگان استفاده شده است.

داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های هدفمند عمیق نیمه‌ساختاریافته با ۱۲ تن از اساتید دانشگاه شهرکرد و دارای تخصص به‌دست آمده است. از این تعداد (۱۲ نفر)، ۹ نفر زن و ۳ نفر مرد و همچنین ده نفر از آنها دارای مدرک دکتری و ۲ نفر دارای کارشناسی ارشد بودند. با توجه به اشباع داده^۱ با تحلیل عمیق و کفایت کدهای به‌دست آمده و همچنین پیدانشدن مفاهیم جدید در مصاحبه‌های بعدی، استخراج گویه‌ها خاتمه یافت. در واقع ابزار اصلی پژوهش مصاحبه است. با کدگذاری این مصاحبه‌ها، به تحلیل هر کدام و با نمونه‌گیری هدفمند و معرفی متخصص بعدی توسط هر مصاحبه‌شونده، به سراغ مشارکت-کننده بعدی رفته و این فرایند مبنای انتخاب متخصص بعدی بوده و همچنین با رسیدن به اهداف مورد نظر، مصاحبه‌ها اتمام یافته است.

برای تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون براون^۲ و کلارک (۲۰۰۶) استفاده شده است و همه مصاحبه‌ها به صورت خط به خط تحلیل شد. می‌توان گفت که براون و کلارک فرآیند تحلیل داده‌ها را دارای سه مرحله عمومی توصیف متن، تشریح و تفسیر متن، و ادغام و یکپارچه کردن دوباره متن می‌دانند. بنابراین تحلیل اطلاعات این پژوهش طی سه مرحله: ۱) شناسایی مباحث، ویژگی‌ها و زمینه‌ها (مفاهیم پایه‌ای)، ۲) دسته‌بندی مضامین (مضامین سازمان یافته) و ۳) مضامین فراگیر انجام شد.

برای ارزیابی کیفیت و اعتبار یافته‌های تحلیل مضمون راه‌های مختلفی مانند استفاده از کدگذاران مستقل، دریافت بازخورد از مصاحبه‌شوندگان و به‌کارگیری تطابق و همخوانی با ادبیات پژوهش و مطالعات معتبر در زمینه پژوهش وجود دارد (کینگ^۳، ۲۰۱۸). در این پژوهش با روش استفاده از کدگذاران مستقل، تحلیل‌ها اعتبارسنجی شده و ساختار مضامین پیشنهادی و کدگذاری‌ها توسط چند نفر از افراد متخصص در مطالعات علوم اجتماعی با کدگذاری مجدد نمونه‌هایی از مصاحبه‌ها انجام شد. همچنین این کدها با کدگذاری پژوهشگران مورد مقایسه قرار گرفت و در نهایت برخی از آنها مورد بازنگری قرار گرفتند.

1. Theoretical saturation

2. Braun

3. King

یافته‌ها

روش به‌کارگرفته‌شده در این پژوهش تحلیل مضامین است که براساس داده‌های حاصل از مصاحبه انجام شد و هدف اصلی آن تحلیل مشارکت مدنی زنان بختیاری مضامین اصلی شناسایی شدند. در مجموع بر مبنای تحلیل مضمونی داده‌ها، ۲۶ مفهوم پایه‌ای شناسایی شد که اساس مدل پژوهش را تشکیل می‌دهند. این مفاهیم در ۷ دسته شامل: عوامل زمینه‌ای، عوامل انگیزشی، مسئولیت‌پذیری، عدالت و برابری، عوامل فرهنگی و عوامل مدیریتی به‌عنوان مضامین سازمان‌دهنده موضوع پژوهش تقسیم‌بندی شدند.

مضمون زمینه‌ای با مفاهیم: سن، وضع تأهل، وضعیت اقتصادی و رفاهی، علقه‌های خویشاوندی و طایفه‌ای.

مضمون انگیزشی با مفاهیم: تفاهم و هم‌دلی، تحرک اجتماعی، خودباوری، الگوبرداری
مضمون مسئولیت‌پذیری با مفاهیم: احساس تعلق، باور و درک، آگاهی.

مضمون موقعیت اجتماعی با مفاهیم: تحصیلات، ثبات سکونت، جایگاه اجتماعی، گستره روابط اجتماعی

مضمون عدالت با مفاهیم: شایسته‌سالاری، جامعه‌پذیری فراجنسیتی، توزیع عادلانه، میزان دسترسی، عدم جامعه‌پذیری طبقاتی

مضمون فرهنگی با مفاهیم: وابستگی‌های قومی، انگاره‌های مذهبی، پیشینه‌های تاریخی فرهنگی

مضمون مدیریتی با مفاهیم: شیوه‌های مدیریتی، آینده‌گرایی، سطح توسعه‌یافتگی

جدول ۱. مفاهیم پایه‌ای، مضامین سازمان‌دهنده و مضمون فراگیر پژوهش

تعداد	مفاهیم پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضمون فراگیر
۱۴	سن، وضع تأهل، وضعیت اقتصادی و رفاهی، علقه‌های خویشاوندی و طایفه‌ای	عوامل زمینه‌ای	الگوی مشارکت مدنی زنان بختیاری
۸	تفاهم و هم‌دلی، تحرک اجتماعی، خودباوری، الگوبرداری	عوامل انگیزشی	
۹	احساس تعلق، باور و درک، آگاهی	مسئولیت‌پذیری	
۱۵	شایسته‌سالاری، جامعه‌پذیری فراجنسیتی، توزیع عادلانه، میزان دسترسی، عدم جامعه‌پذیری طبقاتی	عدالت	
۱۲	تحصیلات، ثبات سکونت، جایگاه اجتماعی، گستره روابط اجتماعی	موقعیت اجتماعی	

۷	وابستگی‌های قومی، انگارهای مذهبی، پیشینه- های تاریخی فرهنگی	عوامل فرهنگی
۱۱	شیوه‌های مدیریتی، آینده‌گرایی، سطح توسعه- یافتگی	عوامل مدیریتی

در مرحله نخست با مصاحبه‌های انجام‌شده، ۷۶ شناسایی مفاهیم پایه به‌دست آمد که به‌علت تعداد زیاد آنها ترجیح داده‌شد فقط مفاهیم پایه‌ای و مضامین سازمان‌دهنده در پژوهش نشان داده شود و نمونه‌ای از نقل قول‌های متخصصان برای هر مضمون آورده شود. بیشترین سهم کدها را مضمون عدالت و برابری، با ۱۵ کد داشته که نشان‌دهنده تأکید بیشتر کارشناسان بر این مضمون است. جهت مستند کردن مفاهیم و مضامین کشف‌شده از ادبیات نظری و مطالعات کتابخانه‌ای، مصاحبه با خبرگان و متخصصان در این رشته و پیشینه پژوهش استفاده شده‌است.

(۱) عوامل زمینه‌ای

یکی از مقولات بنیادی یا سازمان‌دهنده در زمینه مشارکت مدنی زنان از نظر متخصصان مضمون عوامل زمینه‌ای است. به‌طور مشخص، در این پژوهش مضمون سازمان‌دهنده عوامل زمینه‌ای برآمده از سن، وضع تأهل، وضعیت اقتصادی و رفاهی و علقه‌های خویشاوندی و طایفه‌ای است. مصاحبه‌شوندگان تأثیر عوامل زمینه‌ای در مشارکت مدنی را حایز اهمیت تلقی کرده‌اند. چراکه به‌نظر می‌رسد عوامل زمینه‌ای از قبیل سن و وضعیت تأهل، الزامات و زمینه‌های لازم را برای پرورش و توسعه مشارکت مدنی فراهم می‌کند.

یکی از مفاهیم پایه‌ای تأثیرگذار در مشارکت مدنی سن است. یکی از مشارکت‌کنندگان در این باره اظهار نظر داشته‌اند: «بسیاری از افراد مبحث مشارکت مدنی را در تضاد با سن می‌دانند، به این شکل که هرچقدر سن آنها اضافه می‌شود مشارکت آنها کاسته می‌شود. ولی در ایل بختیاری اصولاً تحت تأثیر عواملی از قبیل قشربندی اجتماعی مسئله سن در مشارکت مدنی در همه رده‌های سنی، بالا است».

یکی دیگر از مفاهیم پایه‌ای در مضامین سازمان‌دهنده عوامل زمینه‌ای، مسئله تأهل است. بنا به‌نظر مشارکت‌کنندگان اصولاً حضور زنان متأهل در مشارکت مدنی بیشتر از مجردها است. اما در فرهنگ بختیاری زنان متأهل به پرداختن امور روزمره و کوچ می‌پردازند که در نتیجه آن شاهد حضور کم‌رنگ آنان در این زمینه هستیم. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این خصوص گفته است:

«به سبب سن پایین ازدواج در ایل بختیاری و ازدواج زودهنگام دختران و اینکه درآمد خانوارهای بختیاری از طریق تولید دامی تأمین می‌شود و زنان متأهل بختیاری در این نوع فعالیت تولیدی، نقش بارزی ایفا می‌نمایند در نتیجه فعالیت‌های مدنی زنان متأهل نسبت به مجرد بسیار کمتر شده است».

یکی دیگر از مفاهیم سازمان‌دهنده عوامل زمینه‌ای، مسئله وضعیت اقتصادی و رفاه و معیشت خانوار و نقش آن در مشارکت مدنی است. بر این اساس سرمایه رفاهی و پولی موجب بنیان‌های مدنی می‌شود که به نحوی جایگاه و پایگاه‌های اجتماعی انسان‌ها را تغییر می‌دهد.

در این زمینه یکی از مصاحبه‌شوندگان می‌گوید: «درحقیقت رفاه و معیشت خانواده اگر تأمین‌شود به صورت خودجوش مسئله مشارکت مدنی ارتقا می‌یابد. درحقیقت مشارکت مدنی از فرایند توسعه اقتصادی پیروی می‌کند. این فرایند از طریق تحرک اجتماعی و کسب منزلت‌های بالاتر اجتماعی توانمندی و قدرت تأثیرگذاری را در فرد تقویت کرده و نگرش فرد را نسبت به تصمیم‌گیری‌ها فراهم می‌سازد و زمینه مشارکت مدنی را افزایش می‌دهد».

یکی دیگر از مفاهیم پایه‌ای عوامل زمینه‌ای، علقه‌های خویشاوندی و طایفه‌ای ایل بختیاری است که ویژگی‌های خاص اجتماعی را پدید آورده است. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره گفته است: «به عبارتی، تنها حلقه‌ای که افراد، گروه‌ها، و اقوام بختیاری را به هم نزدیک و مرتبط می‌کند، بعد خویشاوندی و طایفه‌ای است. ضمن این‌که این همبستگی قومی - طایفه‌ای همچنان به قوت خود باقی می‌ماند، رابطه مکانی به عنوان یک عامل قوی ثانوی بر آن افزوده می‌شود. بنابراین، علقه‌های خویشاوندی، رابطه مکانی و ویژگی‌های اجتماعی را درهم می‌آمیزد و در نهایت بر مشارکت مدنی مؤثر واقع می‌شود».

۲) عوامل انگیزشی

انگیزه یک حالت روانی آمادگی برای انجام یک عمل که براساس تجربیات سازمان‌یافته و روی عکس العمل افراد نسبت به پدیده‌ها و موفقیت‌ها به طرز پویا مؤثر است معرفی می‌شود. درحقیقت یک آمادگی قبلی برای پاسخی مسلم، قطعی و معلوم به محرک‌های خاص، شناخت و رفتار مرتبط هستند.

عوامل انگیزشی نشانگر آمادگی ذهنی مشارکت‌کننده در مسایل مختلف از قبیل اجتماعی و مدنی است که تأثیر قابل توجهی بر اتخاذ راهبرد مشارکت مدنی دارد. تفاهم و هم‌دلی، الگوپردازی، خودباوری،

تحرك اجتماعى در جهت تحليل الگوى مشاركت مدنى زنان بختيارى جزء مقولات با اهميت شناخته شده است:

يکى از مفاهيم پايه‌اى، تحرك اجتماعى است. تحرك اجتماعى که بر اثر گسترش ارتباطات، تحصيلات، شهرنشيني و ارتقاي وضعيت اقتصادى به وجود مى آيد عامل اصلى مشارکت مدنى است. يکى از مصاحبه‌شوندگان در اين باره اظهار داشته‌اند: «اين عامل در جوامعى که فرصت‌هاى تحرك فردى در آنها محدودتر است اهميت بيشترى دارند، زيرا فرد براى رسيدن به وضع اجتماعى و اقتصادى بهتر به عنوان آخرين راه حل به فعاليت‌هاى مدنى مى پردازد که زنان بختيارى در اين مسئله نقشى چشمگير مى توانند داشته باشند».

يکى ديگر از مفاهيم پايه‌اى از ديدگاه صاحب نظران تفاهم و هم‌دلى است. هم‌دلى به معنای دیدن دنيا از زاويه ديد ديگران، توانايى‌هاى عاطفى براى تجربه هيجان‌هاى ديگران و توانايى شناختى براى فهم هيجان‌هاى اشخاص ديگر است. به بيانى ديگر توانايى انسان براى شناسايى و پاسخ‌دهى به حالات ذهنى ديگران است. اساس همدلى کنار نهادن نگرش‌هاى ازپيش گرفته همراه با تعصب است. در حقيقت تعصب و هم‌دلى در مشارکت مدنى مى تواند در پيشبرد و يا عدم آن مؤثر واقع شود. همدلى قومى فزاتر از هم‌دلى عمومى و شامل درک و پذيرش تفاوت‌هاى فرهنگ‌ها و اقوام ديگر است و نوعى حس و درک عميقتر است. اتحاد و وفاق، همراهى، هم‌فكرى، يک‌رنگى و پذيرش تفاوت‌ها در مشارکت مدنى از اصول ابتدائى است.

براى مثال يکى از مصاحبه‌شوندگان در مورد تأثير هم‌دلى و تعصب در ارايه الگوى مشارکت مدنى زنان بختيارى اين گونه بيان مى کند:

«تعصب طايفه‌اى در شهرستان‌ها و شهرهاى کوچک استان چهارمحال و بختيارى به عنوان نماد قوميت بختيارى نمودى ويژه دارد. اين مسئله مى تواند به صورت محله‌گرایی، روستاگرایی و گرایی‌هاى از اين دست نيز ظهور کند. ريشه اين نوع تعصبات را مى توان در غريزه آدمى جست‌وجو کرد، تمايل به گروه و تأمین‌منافع شخصى و خانوادگى از طريق توسل به گروه و افزايش قدرت تأثيرگذاري با کمک جمعيت گروه؛ تمايلى که از محرک‌هاى اصلى شکل‌دهنده جوامع ابتدائى مدنى است. اين تعصب طايفه‌اى بایستی منجر به هم‌دلى درون گروهى و پيوند و ايجاد هم‌دلى برون گروهى با ديگر اقوام شود».

یکی دیگر از مفاهیم پایه‌ای، زیرمقوله خودباوری زنان است که در مقابل خودناباوری قرار دارد. یکی از مصاحبه‌شوندگان می‌گوید: «زنان بختیاری مشارکت سیاسی و اجتماعی را برای خویش در نظر نمی‌گیرند و در این امر اعتماد به نفس ندارند. در واقع این نشئت گرفته از نگاه مشترک جامعه به مسئولیت و وظائف دختران و پسران در خانه و اجتماع است، به‌طوری‌که تمامی اقشار در ایل باور دارند، مسئولیت‌های اولیه زنان خانه و فرزندپروری است و در بسیاری از عرصه‌ها همانند: اجتماعی، سیاسی و اقتصادی، به مردان جایگاه برتری داده است». یکی دیگر از مفاهیم پایه‌ای به‌دست آمده از مضمون انگیزشی، الگوبرداری است. در این باره یکی از مشارکت‌کنندگان اینگونه اظهار داشته‌اند: «تمامی شاخص‌های الگوبرداری، امر توسعه را در جامعه بختیاری قوت می‌بخشد، چرا که شایستگی، مهارت، توانمندی و آگاهی، الگوهای جایگزین به‌جای خون و نژاد می‌شود؛ همچنین ارزش‌های فرهنگی - محلی و داوری شخصی با الگو در اولویت قرار می‌گیرند».

۳) مسئولیت‌پذیری

مسئولیت‌پذیری یک ویژگی شخصیتی است که معمولاً به‌عنوان یک نگرش در ساختار روانی و رفتاری فرد شکل می‌گیرد و یک متغیر عمده و اساسی در رفتارهای اجتماعی محسوب می‌شود. اهمیت احساس تعلق، باور و درک، آگاهی و پایبندی بر مشارکت مدنی زنان بختیاری مورد تأکید قرار گرفته است. در این مورد مصاحبه‌شونده‌ای می‌گوید:

«میزان مسئولیت‌پذیری زنان در ایل در انجام وظایف خانوادگی و اجتماعی موضوعیت دارد. هرچقدر میزان پایبندی فرد بیشتر باشد مشارکتی پویا تر را شاهدیم که نتیجه آن برون رفت از حالت ایستایی می‌شود». همچنین مصاحبه‌شونده دیگری مسئولیت‌پذیری را به‌عنوان بستر همه امور مربوط به مشارکت مدنی می‌داند:

«شاید بشه گفت مسولیت‌پذیری یکی از جنبه‌های رشد مشارکت مدنی در زنان بختیاری است. در حقیقت مسولیت‌پذیری در ایل بختیاری فرایندی است که زنان باید از اولین سال‌های کودکی بیاموزند تا با وظایف پرشماری که در زندگی با آنها روبه‌رو می‌شود مسئولانه برخورد کند. مسولیت حاصل سه ویژگی تشخیص، تصمیم و خلاقیت است که در ساختار ایل بختیاری این سه ویژگی نمود خود را پیدا می‌کند».

یکی از مولفه‌های پایه‌ای در مسئولیت‌پذیری، احساس تعلق است. دیدگاه یکی از مصاحبه‌شوندگان در مورد اهمیت این موضوع اینگونه نقل می‌شود: «یکی از مهمترین عناصر ایل، به‌عنوان واحد ساختار بخش، نظم دهنده و نماددهنده ایل بختیاری، هویت و تعلق مکانی است. احساس تعلق فرآیندی است که طی آن مسئولیت‌پذیری افزایش می‌یابد و به دنبال آن مشارکت مدنی تحقق می‌پذیرد».

باور و درک نیز یکی از مفاهیم پایه‌ای است که مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره کرده‌اند. «شکل‌گیری مشارکت و چگونگی عضویت و همکاری افراد جامعه در تشکلهای غیردولتی و فعالیت‌های دسته‌جمعی سازمان‌یافته تحت‌تأثیر باور و درکی است که زنان بختیاری در ساختار ایل، تحت‌تأثیر آن قرار دارند».

آگاهی از مفاهیم پایه‌ای مسئولیت‌پذیری است که مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره کرده‌اند. در این باره اینگونه اظهار نظر داشته‌اند: «آگاهی از حقوق و تعهدات، بستر انجام وظایف دوجانبه بین زنان ایل و وظایف اجتماعی را فراهم می‌کند. آگاهی از حقوق موجب می‌شود که مشارکت زنان در جایگاه اجتماعی و مدنی ایل باثبات‌تر، پایدارتر باشد. استمرار قوانین و مقررات جامعه و در نتیجه مسئولیت‌پذیری جوامع محلی از جمله ایلات و همچنین مشارکت و همراهی آنها با آگاهی از قوانین و مقررات رابطه مستقیم دارد و تأثیر چشمگیری در انجام هر چه بهتر مشارکت مدنی خواهد داشت».

(۴) عدالت

چهارمین مضمون سازمان‌دهنده به‌دست آمده در پژوهش، نقش عدالت و برابری در مشارکت مدنی زنان بختیاری است که هم بر اصل شایسته‌سالاری، جامعه‌پذیری فراجنسیتی، توزیع عادلانه، میزان دسترسی، عدم جامعه‌پذیری طبقاتی تأکید دارد. به عبارت دیگر لازمه موفقیت مشارکت مدنی زنان بختیاری رعایت اصل مساوات است.

در این زمینه مصاحبه‌شونده‌ای بیان می‌کند که: «توزیع عادلانه قدرت در ساختار ایل از ابتدایی‌ترین مسائلی است که در مشارکت مدنی بایستی به عنوان یک اصل مورد قبول و عملیاتی شود. ارائه خدمات در ساختار ایل مساوی ارائه نمی‌شود و همین امر خدشه تبعیض را وارد می‌کند».

یکی از دیگر از مفاهیم پایه‌ای مسئله شایسته‌سالاری است که در تقابل با مردسالاری است. از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان "مردسالاری" باتوجه به قشربندی‌های اجتماعی ایل بختیاری، به‌عنوان یکی از مهم-

ترین عوامل اثر بخش در مشارکت مدنی زنان بختیاری تلقی می‌شود، بدین معنا که توجه جایگاه زن در کدام قشر، در نظر گرفته نمی‌شود. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه می‌گوید: «زن اگر خانزاده هم باشد، در مقابل مرد طبقه دهقان از طرف مردم بیشتر حمایت می‌شود، در حقیقت اگر رقابت بین طبقات و جنسیت باشد، قدرت جنسیت بالاتر است».

مردسالاری اشاره به سلطه مردانه در هر دو افق عمومی و خصوصی دارد. در افق عمومی مردسالاری ناظر بر سلطه مردان بر همه حوزه‌های تصمیم‌گیری، اداره امور، مالکیت، اعمال قدرت، هدایت و انتخاب است. از این منظر زنان در حیطه و دایره تصمیمات مردان قرار دارند. در افق خصوصی مفهوم مردسالاری مبین اقتدار و سلطه مردان در حوزه خانواده است که در آن اداره امور خانواده، تصمیم‌گیری-ها، اعمال قدرت، اختیارات و مانند آن در حیطه وظائف پدر یا مرد خانواده قرار دارد. در این رابطه مردسالاری در ساختار ایل به طرز محسوس در حوزه خصوصی و عمومی دیده می‌شود که زن را فرو دست‌تر از مرد به حساب می‌آورند.

یکی دیگر از مفاهیم پایه‌ای در عدالت و برابری جامعه‌پذیری فراجنسیتی است که در تقابل جامعه‌پذیری جنسیتی است. زیر مقوله جامعه‌پذیری جنسیتی زنان یکی از مهم‌ترین جنبه‌های مردسالاری هستند که مردسالاری بر آنها اثر گذاشته است. جامعه‌پذیری جنسیتی نقش‌هایی برای زن و مرد پدید آورده است. چنان که اندیشمندان عوامل مختلفی را موجب شکل‌گرفتن نابرابری جنسیتی می‌دانند که به‌نوعی منجر به جامعه‌پذیری جنسیتی نابرابر در جوامع می‌شود. بعضی از این عوامل در ساختار ایل صدق می‌کند. همین نگرش‌های قالبی نقش‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را از زنان سلب خواهد کرد. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه بیان می‌کند: «برای نقش فرزندآوری و اداره سیاه چادر برای زنان بختیاری بیشتر از مشارکت اجتماعی زنان در امور مختلف ارزش قایل هستیم».

از مفاهیم پایه‌ای در مضمون عدالت جامعه‌پذیری طبقاتی است. فرهنگ و ذهنیت‌ها از طریق جامعه‌پذیری به عاملان انتقال می‌یابد و توسط آنها درونی می‌شود. چنین کارکرد عمدتاً در خانواده، مدارس و تریبون‌های عمومی که مهم‌ترین منابع تولیدکننده فرهنگ هستند، شکل می‌گیرد (امینی و خسروی، ۱۳۸۹). طبقه و طائفه نیز در میان مردم ایل بختیاری نهادینه شده و به‌نوعی ارزش‌گذاری اتفاق افتاده است که موجب پدید آمدن ساختار قشربندی اجتماعی گذشته‌ای که در منطقه وجود داشته است در ذهنیت‌ها، رفتار و معاشرت‌های اقوام لر همچنان دیده شود. در این زمینه یکی از مصاحبه‌شوندگان

اذعان می‌کند: «با این که چهل سال از انقلاب گذشته و حاکمیت خان گذشته است، اما هنوز ذهنیت مردم همان خان سالاری است برای این که ذهنیت پدر و مادر ما همان بوده است».

از مفاهیم پایه‌ای در مضمون عدالت، توزیع عادلانه است. در این زمینه یکی از مصاحبه‌شوندگان اذعان می‌کند: «نگاه عدالت محورانه در هر امری پس‌نیده است. ولی در اموری که از گذشته و تا به امروز هم مناقشه برانگیز بوده است، مسلماً داری اهمیتی دوچندان است که مشارکت زنان ایل بختیاری از مصداق آن است».

از مفاهیم پایه‌ای در مضمون سازمان یافته عدالت، میزان دسترسی است. در این زمینه یکی از مصاحبه‌شوندگان اذعان می‌کند: «به نظر می‌رسد در جریان درخواست مشارکت مدنی زنان به خاطر نگرش‌های موجود در ساختار ایل، این امر یک سوپیه باقی مانده است».

(۵) موقعیت اجتماعی

یکی دیگر از مهمترین مقولات سازمان دهنده اثر موقعیت اجتماعی است. مفاهیم پایه‌ای این مقوله به چهار دسته تقسیم شده که تحصیلات، ثبات سکونت، جایگاه اجتماعی، گستره روابط اجتماعی به‌عنوان اصلی‌ترین مضمون پایه‌ای مورد تأکید قرار می‌دهد و جایگاه اجتماعی را اساس مشارکت زنان می‌داند. اندیشمندان جایگاه اجتماعی را جایی می‌دانند که هر کس در ساخت اجتماع اشغال می‌کند و نیز وضع یا اعتباری می‌داند که معاصران فرد به او به‌طور عینی در بطن جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند، تفویض می‌دارند. در همین زمینه مصاحبه‌شونده در مورد اهمیت جایگاه اجتماعی تأکید می‌کند که: «زنان بختیاری علی‌رغم گستردگی مشارکت خود در فعالیت‌های روزانه همواره به‌عنوان اقشاری آسیب‌پذیر در تله‌ای از محرومیت شامل بی‌قدرتی، ضعف جسمانی و فقر گرفتار هستند. محرومیتی که باطبع جایگاه اجتماعی آنها را در فرایند مشارکت مدنی به شدت تنزل بخشیده است».

تحصیلات نیز یکی از مفاهیم پایه‌ای است که در مشارکت مدنی زنان بختیاری می‌تواند مؤثر بوده باشد. در این باره به اظهار نظر یکی از مصاحبه‌شوندگان پرداخته می‌شود: «باتوجه به اینکه میزان سطح تحصیلات زنان در ایل بختیاری نسبت به سایر جوامع شهری و حتی روستایی پایین‌تر است، توقعی برای مشارکت آنان نیست. لذا پیشنهاد می‌شود که مسئولان ذی‌ربط با فراهم آوردن بسترهای مناسب در جهت بهبود وضعیت آموزش زنان و دختران ایل که موجب مشارکت بیشتر آنها می‌شود، قدم بردارند».

۶) عوامل فرهنگی

یکی دیگر از مهمترین مقولات سازمان‌دهنده اثر عوامل فرهنگی در مشارکت مدنی زنان بختیاری است. که شامل وابستگی‌های قومی، انگاره‌های مذهبی، پیشینه‌های تاریخی-فرهنگی است. ذهنیت‌های قومی و خونی یکی از ویژگی‌های اقوام بوده‌اند. به‌نوعی دلبستگی‌های قومی و فرهنگی در میان آنها ریشه دارد. و بر مناسبات و رفتارهای آنان نیز اثر می‌گذارد. این شاخصه از ویژگی‌های مردم بختیاری نیز است، چنان‌که هنوز مناسبات پیشینه قومی بختیاری در زندگی اجتماعی و سیاسی دیده می‌شود. در این باره مصاحبه‌شوندگان می‌گویند: «هنوز در بین قوم بختیاری شاهد این عبارات هستیم که می‌گویند: ما از این طائفه هستیم ما از این خانواده هستیم این‌ها رعیت ما بودند ما زمین دادیم و کار کردند به‌صورت این که طائفه هستند برای حل مسائل دولتی و سیاسی از طائفه استفاده می‌کند و این مناسبات به‌عنوان مانعی در مشارکت مدنی هنوز برقرار است».

یکی دیگر از مفاهیم پایه‌ای انگاره‌های مذهبی است. با توجه به مذهبی بودن مردم بختیاری، علمای مذهبی بر همه قشرها اثر عمیق گذاشته‌اند و در حقیقت روایت‌های مذهبی علما چهارچوب جدیدی به بحث مشارکت‌های مدنی داده‌است. چنان‌که یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره می‌گوید: «مذهب بر کلیه طبقات اجتماعی تأثیر می‌گذارد که به تبع آن مشارکت مدنی تحت تأثیر قرار می‌گیرد. در بسیاری موارد خرافات و اعتقادات غلط به جای اصول مذهبی قرار گرفته و مانع حضور و مشارکت زنان می‌شود». از این رو وجود انگاره‌های مذهبی یکی از ویژگی‌های اساسی منطقه بختیاری بوده که در زندگی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مردم اثر عمیق دارد. در حقیقت نه تنها بر زنان و مردان اثر داشته بلکه محیط و ساختارهای اجتماعی را تحت شعاع خود قرار داده‌است.

یکی از میراث‌های فرهنگ قومی، وجود پیشینه‌های ذهنی تاریخی و فرهنگی همچنین ساختارهای اجتماعی و فرهنگی آن قوم بوده‌است. به‌طوری‌که در اذهان آن قوم ثبت شده و در زندگی و رفتار آنان دیده می‌شود. که نهایتاً با وجود تغییرات سیاسی و اجتماعی، نگرش‌های خاصی را پدید آورده‌است. در این راستا همه مصاحبه‌کنندگان پژوهش حاضر، به اتفاق نظر، اشاره کرده‌اند که هنوز ساختار قدیمی گذشته در اذهان و رفتار مردم بختیاری دیده می‌شود.

(۷) مدیریت

یکی دیگر از مقوله‌های اصلی در مشارکت مدنی زنان بختیاری که در این پژوهش شناسایی شد، بحث مدیریت و مفاهیم پایه‌ای آن است، که شامل مفاهیم پایه‌ای شیوه‌های مدیریتی، آینده‌گرایی، سطح توسعه یافتگی است.

یکی از مفاهیم پایه‌ای این مضمون سطح توسعه یافتگی است. یکی از متخصصان در مورد ضرورت این مضمون اعتقاد دارد که:

وجود نظام قشربندی‌های اجتماعی خانی و سرداری تا حال حاضر سبب مشارکت غیر عقلایی و عدم توسعه یک جامعه می‌شود و در عین حال نیز توسعه نیافتگی گذشته را در خود حفظ خواهد کرد. در این باره یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان می‌کند: «در قرن بیست و یک با وجود این همه پیشرفت، با این که کم رنگ‌تر نشده انگار بیشتر شده است. باندبازی و فامیل بازی و سرداری در میان مردم هنوز کم نشده. ما فکر کردیم چند سال دیگه از بین می‌رود اما هنوز نه، ما ناامید شدیم».

هنگامی که ساختارهای سنتی و یا طائفه‌ای در جامعه‌ای ماندگار باشند و هنوز ریشه و انگیزه مشارکت مردم آن جامعه باشند؛ به نظر می‌رسد توسعه‌ای در آن جامعه رخ ندهد، چرا که نهادهای قانونی تا حال حاضر نتوانستند قواعد این جامعه را تنظیم کنند، بلکه طائفه و خویشاوندی در مرکزیت و سقل روابط و مشارکت مدنی و اجتماعی مردم قرار گرفته است. حال آن‌که از دیدگاه اندیشمندان مشارکت نوعی فرآیند تعاملی چند بعدی است که افراد به‌طور آگاهانه، داوطلبانه و سازمان‌یافته با در نظر گرفتن هدف‌های معین که منجر به بهره‌مند شدن از منافع جمعی می‌شوند، انجام می‌دهند. که این مشارکت سبب توسعه یک جامعه می‌شود. در نتیجه منطقه بختیاری با وجود ساختارهای سنتی و خویشاوندی که در درون خود دارد، به‌نحوی از توسعه چندان‌ی در زمینه مشارکت مدنی بهره نبرده است.

شیوه‌های مدیریتی نیز از مفاهیم پایه‌ای است که دولت در ایجاد بسترهای فرهنگی و تأکید بر گام‌هایی ضروری از جمله آموزش شهروندان، جامعه‌پذیری، جهت بخشی به مشارکت، ظرفیت‌سازی، ساماندهی گروه‌های مؤثر در قدرت، آزادسازی رسانه‌ها و انحصارزدایی می‌تواند در مسیر توسعه مشارکت مدنی قدم بردارد.

یکی از مصاحبه‌شوندگان در این باره بیان می‌کند: «تعهد شناسی دولت در مورد زنان بختیاری ضعیف است. مشارکت فعالیتی ارادی و آگاهانه است که افراد را در یک رویارویی با هم قرار می‌دهد که در بین

طوایف این مسئله پررنگ‌تر است که ایجاد این تقابل در این رابطه دوسویه مستلزم تعهدشناسی از سوی دولت است».

براساس نظر مصاحبه‌شوندگان رویه‌های مدیریتی دولت به‌علت ساختار پیچیده‌ای که دارند ممکن است در حفظ یا شکستن ساختارهای محلی و اجتماعی متفاوت عمل کند که معمولاً به نگاه دولت‌مردان سیاسی مرتبط است. از دیگر سو بخشی از شیوه‌های مدیریت و رویه‌های دولت در حفظ مشارکت زنان بختیاری نقش دارند که این موجب افزایش قدرت بخشی از قشرها در جامعه می‌شود که این خود جنبه‌های منفی در این منطقه را پدید می‌آورد. بستری که برای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری مشارکت مدنی زنان لحاظ می‌گردد، باید از جنبه‌های مختلف مورد توجه قرار گیرد.

یکی دیگر از مفاهیم پایه‌ای آینده‌گرایی است. آینده‌گرایی به معنای نوعی آمادگی در فرد است که به‌واسطه آن فرد با پذیرش نوعی انضباط و برنامه‌ریزی در عمل حاضر به چشم پوشی از منافع و لذات آنی به‌خاطر کسب منافع آتی است. یکی از مصاحبه‌شوندگان این‌گونه اظهار داشته‌اند که زنان ایل بختیاری گرفتار مسایل و مشکلات دارای اولویتی هستند که آینده‌گرایی در بحث مشارکت مدنی آنان اصلاً جایگاهی ندارد درحالی‌که آینده‌گرایی مشکل‌گشای آنان است. اهمیت آینده‌نگاری مشارکت محور مبتنی بر زنان همواره با رویکردی به پایداری مورد تأکید بوده که از آن غفلت شده‌است.

بحث و نتیجه‌گیری

نقش زنان در پیش‌برد فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی قومیت‌های محلی بسیار حساس و حیاتی است. استعداد و توانایی زنان در مشارکت‌های مدنی سبب پیش‌برد و تعالی جامعه در عصر دانایی محور می‌شود. لذا هدف مطالعه حاضر بازاریابی مشارکت مدنی زنان بختیاری و بررسی موانع و پیش‌بردهای آن است. این مطالعه با استفاده از روش تحلیل مضمون و استفاده از نظرات ۱۲ متخصص و خبره که دارای تجربه کافی در این زمینه هستند تهیه شد. درمجموع بر مبنای ۷۶ شناسایی مفاهیم پایه به دست آمده بر مبنای تحلیل مضمونی داده‌ها، ۲۶ مفهوم پایه‌ای شناسایی شد که اساس مدل پژوهش را تشکیل می‌دهند. این مفاهیم در ۷ دسته شامل: عوامل زمینه‌ای، عوامل انگیزشی، مسئولیت‌پذیری، عدالت، موقعیت اجتماعی، عوامل فرهنگی و عوامل مدیریتی به‌عنوان مضامین سازمان‌دهنده موضوع پژوهش تقسیم‌بندی شدند.

توجه به عوامل زمینه‌ای نشانه‌ای از تفکرات نظام‌مند در مشارکت است، زیرا مشارکت ترکیبی از فرایندهای ترکیبی است. درحقیقت عوامل زمینه‌ای ترکیبی از نظام‌واره‌هایی است که طبق آن مشارکت-های مدنی جهت‌گیری می‌شود. عوامل زمینه‌ای آینده تمام‌نمای جهت‌دهی به جایگاه‌های تصمیم‌گیری، الگوهای بین آن عوامل، روابط آنها، تلفیق، جریان اطلاعات، سلسله مراتب و جایگاه آن عوامل است. پس باتوجه به اهمیت آن اگر در مشارکت مدنی زنان قومیت‌های مختلف از جمله بختیاری تاکنون آنگونه که باید و شاید شاهد تحولی نبوده‌ایم بخشی از آن مربوط به عوامل زمینه‌ای موجود در این ساختار است که نیاز مبرم به ترمیم آن است.

توجه به موقعیت اجتماعی در مشارکت اجتماعی در قومیت‌ها بایستی با احتیاط بحث شود. باتوجه به نتایج مطالعه عواملی چون سطح تحصیلات و وضعیت تأهل بر میزان مشارکت مدنی اثر می‌گذارد که با مطالعه قادرزاده و یوسفوند (۱۳۹۱) هم‌سو است. اما این نکته را نیز باید در خاطر داشت که مشارکت زنان بختیاری عمدتاً جنبه خیرخواهانه و خانوادگی دارد لذا سواد می‌تواند چندان مهم نباشد. توجه به عدالت و برابری نقشی است که در مورد اقلیت‌ها بسیار جدی است. یکی از مصادیق آن توجه به برابری جنسیتی باتوجه به شرایط زن و مرد در نظر گرفته می‌شود. باتوجه به مردسالاری که در منطقه قوم بختیاری وجود دارد و همچنین کمی آگاهی و بی‌تفاوتی که زنان در امور مدنی نیز دارند؛ مردان سعی می‌کنند برحسب شرایط خویش، از ابزارهایی چون زنان بهره‌گیرند تا به مقاصد خود دست‌یابند که با مطالعه رئیسی (۱۳۹۹) مطابق است. زنان به دلیل سیطرگی مردان بر آنها، خود را در اختیار آنان می‌گذارند و نیز در جهت اهداف مردان، مشارکت می‌کنند. در نتیجه یکی از پیامدهای ساختار اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بختیاری، ابزاری شدن زنان است که در همسویی با تبعیض جنسیتی مطرح می‌گردد. نه تنها زن به‌عنوان الگو معرفی نمی‌شود بلکه به‌عنوان فردی که منافع جمع و مردان تأمین می‌کند، بهره گرفته می‌شود. درحقیقت از زنان در این منطقه، به‌عنوان ابزاری برای مقاصد مردان استفاده می‌شود.

باتوجه به ماهیت مشارکت مدنی و عوامل فرهنگی، تلاش می‌شود در فضای کنش، این امر تبیین نظری شود که فرهنگ چه تأثیری در مشارکت دارد. از آنجا که فرهنگ امری است که با بلوغ فکری شکل می‌گیرد، فعال‌سازی کنشگر بر حسب منطقی خردمند انجام می‌شود. برای فعال‌سازی فرد دارای فرهنگ باتوجه به بلوغ ادراکی در کنش مدنی می‌توان با مجاب کردن و اقناع فرهنگی، شخص را وارد کنش کرد.

در نتیجه تحریک، تطمیع و تشویق در این فضا (فرد متأهل) تأثیری کمتری دارد. در نتیجه کنشگر با بلوغی فرهنگی که برخاسته از قدرت منطق و فکر است در عرصه‌های مدنی حضوری فعال می‌یابد.

برخورداری از مدیریتی فراگیر و یکپارچه و تمام شمول یکی از اصلی‌ترین شروط برای تداوم مشارکت است که در هر جامعه از اساسی‌ترین نیازهای اجتماعی محسوب می‌شود و افراد جامعه باید از آن برخوردار باشند. مدیریت شایسته تعبیری است معطوف به وضعیت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی که حفظ کرامت انسانی و مسئولیت‌پذیری افراد جامعه را دقبال یکدیگر و ارتقای توانمندی‌ها، از اهداف آن است.

آنچه قابل توجه است رشد قابل توجه نهادهای مدنی با علایق و دغدغه‌های متنوعی است که نمود آن در بین زنان بختیاری و مشارکت آنان است. درحقیقت نوعی جنسیت‌زدایی، دربرگیرنده شدن و دموکراتیزه شدن نیز در نهادهای مدنی و در عرصه‌های عمومی جامعه در حال تقویت است. آن چه اهمیت این موضوع را دوچندان می‌کند پدیدار شدن تغییرات مذکور در بافت جامعه در حال گذار است که گفتمان شایسته‌سالاری به جای مردسالاری تغییر پیدا کرده است، ولی اثرات مرد سالاری هنوز باتوجه به ساختار آن در نوع بینش افراد پای‌برجای بوده و نقش آن در مشارکت زنان نمودی خاص دارد.

برای موضوع مشارکت مدنی زنان، مطالعات متعددی انجام و برنامه‌ها و الگوهای مختلفی در دنیا تجربه شده اما چالش اصلی، عدم هم‌پوشانی مطالعات، ارزیابی عملکرد مشارکتی، نقصان درک مشترک از مفهوم دقیق مشارکت و کمبود نظام جامع ارزیابی است. این مسئله در مورد زنان بختیاری مستثنی نیست و بایستی به عنوان دغدغه اصلی در جهت حل آن کوشید.

ملاحظات اخلاقی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رعایت اخلاق پژوهش: این مقاله با رعایت اصول اخلاق پژوهش‌های انسانی صورت پذیرفت. **حمایت مالی:** مطالعه حاضر بدون حمایت مالی سازمان یا شخص دیگر انجام شده است. **سهم نویسندگان:** نویسنده اول، نگارش را بر عهده داشتند. **تضاد منافع:** این پژوهش به طور مستقیم یا غیرمستقیم با منافع حقوقی و حقیقی تعارض ندارد. **تشکر و قدردانی:** از کلیه مشارکت‌کنندگان مطالعه از بابت همکاری، قدردانی می‌شود. **دسترسی داده‌ها:** داده‌های حمایت‌کننده از این مطالعه را به دلیل حفظ محرمانگی نمی‌توان به اشتراک گذاشت و در دسترس قرار داد.

منابع فارسی

- آگهی، حسین، بینانیان، اکرم، فتاحی، صابر. (۱۳۹۶). بررسی موانع فردی و خانوادگی مشارکت زنان در امور سیاسی و اجتماعی روستا (مورد مطالعه: شهرستان هرسین- دهستان شیرز). راهبردهای توسعه روستایی، ۴(۱)، ۲۱-۳۹. doi: 10.22048/rdsj.2017.68147.1611 [لینک]
- امیری، علی، مسعودی راد، ماندانا، رضایی، مریم. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر جدایی‌گزینی اکولوژیکی بر رفتارهای انتخاباتی شهروندان (مطالعه موردی: شورای شهر خرم آباد). پژوهشهای جغرافیای انسانی، ۵۲(۲)، ۶۷۵-۶۹۶. doi: 10.22059/jhgr.2019.261027.1007733 [لینک]
- امینی، علی اکبر، خسروی، محمدعلی. (۱۳۸۹). تأثیر فرهنگ سیاسی بر مشارکت سیاسی زنان و دانشجویان. فصلنامه مطالعات سیاسی، ۲(۷)، ۱۲۷-۱۴۲. [لینک]
- راش، مایکل. (۱۳۷۸). جامعه و سیاست مقدمه بر جامعه‌شناسی سیاسی، مترجم، منوچهر صبوری، نشر سمت، تهران.
- رحیمی، علیرضا، فرج پهلوی، عبدالحسین، عصاره، فریده، و شهبازی، مهری. (۱۳۹۶). بررسی تحولات پژوهش‌های حوزه ارزیابی کیفیت داده‌ها و اطلاعات در نظام‌های اطلاعاتی از سال ۲۰۰۰ تا نیمه نخست ۲۰۱۵. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۳۳(۲)، ۹۱۵-۹۴۴. doi: 10.35050/JIPM010.2018.085 [لینک]
- رومینا، ابراهیم و صادقی، وحید. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر طایفه‌گرایی بر الگوی رأی دهی (مطالعه موردی: شهرستان نورآباد ممسنی). فصلنامه ژئوپلیتیک، ۱۱(۳)، ۸۴-۱۱۶. [لینک]
- رئیزی، سیما تقضلی، حسین توحیدفام، محمد طاهری، احمدرضا (۱۳۹۹)، موانع نهادی مشارکت سیاسی زنان در منطقه بلوچستان، زن در توسعه و سیاست، ۱۸(۲)، ۳۱۳-۳۳۴. doi: 10.22059/jwdp.2020.282601.1007650 [لینک]
- سریع القلم، محمود (۱۳۸۹). فرهنگ سیاسی ایران، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- صفری، حسین، دانش، پروانه، فخرایی، سیروس. (۱۳۹۶). تحلیل جامعه‌شناختی شکاف جنسیتی در مشارکت اقتصادی (مورد مطالعه: زنان شهری استان آذربایجان شرقی)، فصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۹(۱)، ۱۵۹-۱۴۱. [لینک]
- کجباف، علی اکبر، الهیاری، فریدون، بختیاری، سمیه. (۱۳۹۲). نقش و جایگاه زن در ایل بختیاری در دوره قاجار از دیدگاه سیاحان اروپایی (۱۲۱۰ تا ۱۳۴۴ ق/۱۷۹۶ تا ۱۹۲۵ م). نشریه پژوهش‌های تاریخی، ۵(۴)، ۳۹-۵۴. [لینک]
- گلایی، فاطمه حاجیلو، فتانه، (۱۳۹۱). بررسی جامعه‌شناختی برخی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت سیاسی زنان، مطالعه موردی: استان آذربایجان شرقی، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱(۱)، ۲۰۰-۱۷۳. doi: 10.22059/jisr.2012.36552 [لینک]
- قادرزاده، امید، یوسفوند، حجت اله. (۱۳۹۱). سنجش عوامل جامعه‌شناختی مؤثر در مشارکت مدنی زنان. زن در توسعه و سیاست، ۱۰(۴)، ۱۰۱-۱۲۶. doi: 10.22059/jwdp.2013.30577 [لینک]
- قادرزاده، امید، رضازاده، فاطمه. (۱۳۹۸). مطالعه‌ی تجربه‌ی زیسته و درک زنان از مشارکت در نهادهای مدنی. جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، ۶(۱۴)، ۶۳-۹۶. doi: 10.22080/ssi.2020.15416.1535 [لینک]
- قادری، صلاح‌الدین. (۱۳۹۷). ساختار قشربندی اجتماعی و خوشه‌بندی فرهنگی-اجتماعی محله‌های شهر تهران. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۷(۴)، ۷۳۱-۷۶۱. doi: 10.22059/jisr.2019.249692.617 [لینک]
- میلبراث، لستر و گونل، لیل. (۱۳۸۶). مشارکت سیاسی، ترجمه سید رحیم ابواحسني، انتشارات میزان، چاپ اول. تهران.

References

- Agahi, H., Binaian, A., & Fatahi, S. (2017). A Study of Individual and Family Barriers to Women's Political and Social Participation: Evidence from Shiraz District in Harsin City. *Rural Development Strategies*, 4 (1), 21-39. doi: 10.22048/rdsj.2017.68147.1611. [text in persian]. [Link]
- Alexander, J. (2001). *The Binary discourse of civil society*. In S. Seidman & J. C. Alexander (Eds). the New Social Theory Reader. London: Sage
- Amini, A. A., & Khosravi, M. A. (2010). Effects of Political Culture on Political Participation of Women and Students. *Political Studies Quarterly*, 2 (7), 127-142. [text in persian]. [Link]
- Amiri, A., Masoudirad, M., & rezaee, M. (2020). Investigating the Effect of Ecological segregation on Electoral Behaviors of Citizens (Case Study: Khorramabad City Council). *Human Geography Research*, 52 (2), 675-696. doi: 10.22059/jhgr.2019.261027.1007733. [text in persian]. [Link]
- Bennett, E. E., & McWhorter, R. R. (2019). Social movement learning and social innovation: Empathy, agency, and the design of solutions to unmet social needs. *Advances in Developing Human Resources*, 21 (2), 224-249. <https://doi.org/10.1177/1523422319827939>. [Link]
- Braun, V. & Clarke, V. (2006), Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101. doi/abs/10.1191/1478088706qp0630a. [Link].
- Ghaderi, S. (2018). Structure of Social Stratification and Socio-Cultural Clustering of Tehran's Neighborhoods. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 7 (4), 731-761. doi: 10.22059/jisr.2019.249692.617.[text in persian]. [Link].
- Ghaderzadeh, O., & Rezazadeh, F. (2020). A Study of the Lived Experience and the Perception of Women from Participation in Civic Associations. *Sociology of Social Institutions*, 6 (14), 63-96. doi: 10.22080/ssi.2020.15416.1535. [text in persian]. [Link].
- Ghaderzadeh, O., & Yousefvand, H. (2013). Assessing sociological factors effective in women's civil Participation. *Woman in Development & Politics*, 10 (4), 101-126. doi: 10.22059/jwdp.2013.30577. [text in persian]. [Link]
- Golabi, F., & Hajiloo, F. (2012). Sociological Review of Political Participation Rate of Women and some of Social Factors Affecting It (Case Study in Eastern Azerbaijan Province). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 1 (1), 173-200. doi: 10.22059/jisr.2012.36552.[text in persian] [Link].
- Goldman, B. M., Chang, P. S., Meddaugh, J. R., & Daddona, M. F. (2019). Stimulating a Response: Does Exposure to the Confederate Flag Impact People's Attitudes Regarding Social Dominance Orientation, Ethnocultural Empathy, and their Political Beliefs. *The Journal of Public and Professional Sociology*, 11 (1), 2. [Link]
- Huntington, S. P. & Nelson, J. (1976) *No Choice: Political Participation in Developing Countries*, Cambridge: Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674863842.c7>. [Link]
- Kajbaf, A., Allahyari, F., & Bakhtiari, S. (2014). Role and status of woman among Bakhtiari people during Qajar dynasty (1796-1925). *Historical Researches*, 5 (4), 39-54. [text in persian]. [Link]

- King, N., Horrocks, C., & Brooks, J. (2018). *Interviews in qualitative research*. SAGE Publications Limited.[Link]
- Lerner, S. (2010). *The Passing Traditional Society*, New York: The McMillan com.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: Americas Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6: 65-78. [Link]
- Raeisi, S., Tafazzoli, H., Tohidfam, M., & Taheri, A. (2020). Institutional Barriers to Women's Political Participation in Baluchistan Region. *Woman in Development & Politics*, 18 (2), 313-334. doi: 10.22059/jwdp.2020.282601.1007650. [text in persian]. [Link]
- Rahimi, A., Farajpahlou, H., Osareh, F., & Shahbazi, M. (2018). Developments of research in evaluation of data and information quality in information systems since the year 2000. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 33 (2), 915-944. doi: 10.35050/JIPM010.2018.085. [text in persian].[Link].
- Rodríguez-Hidalgo, A. J., Solera, E., & Calmaestra, J. (2018). Psychological predictors of cyberbullying according to ethnic-cultural origin in adolescents: a national study in Spain. *Journal of cross-cultural psychology*, 49 (10), 1506-1522. [Link].
- Roumina, E., & Sadeghi, V. (2015). Investigation of the Effect of Tribalism on Voting Pattern; Case Study: Nourabad Mamasani Township. *Geopolitics Quarterly*, 11 (39), 84-116. [text in persian]. [Link]
- Safari, H., Danesh, P., Fakhraei, S. (2020). Sociological Analysis of Gender Gap in Economic Participation (Case Study: Urban Women of East Azarbaijan Province). *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 9 (1), 141-159. [text in persian].[Link]
- Shanker, R. (2014). Measurement of women's political participation at the local level: India experience. *Journal of Rural Development*, 1 (3), 1-8. [Link].

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

